

SIPRI YEARBOOK 2014

Armaments,
Disarmament and
International
Security

Samenvatting in het Nederlands

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI is een internationaal onafhankelijk instituut dat onderzoek verricht naar conflicten, bewapening, wapenbeheersing en ontwapening. Sinds zijn oprichting in 1966 verstrekt SIPRI gegevens, analyses en aanbevelingen die steunen op open bronnen aan beleidsmakers, onderzoekers, de media en geïnteresseerden.

VLAAMS VREDESINSTITUUT

Het Vlaams Vredesinstituut werd in 2004 bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

THE SIPRI YEARBOOK

Het *SIPRI Yearbook 2014* bundelt originele gegevens in tal van domeinen, onder meer wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenhandel, wapenproductie, kernwapens, gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, in combinatie met scherpe analyses van belangrijke aspecten m.b.t. wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid. Het *SIPRI Yearbook*, dat voor het eerst verscheen in 1969, bevat bijdragen van zowel SIPRI-onderzoekers als externe deskundigen.

Dit boekje is een korte samenvatting van het *SIPRI Yearbook 2014* en bevat een selectie van gegevens en analyses uit het *Yearbook*.

INHOUD

Inleiding	1
1. Aspecten van het conflict in Syrië	2
Deel I. Veiligheid en conflicten, 2013	
2. Gewapende conflicten	4
3. Vredesoperaties en conflictbeheersing	6
Deel II. Militaire uitgaven en bewapening, 2013	
4. Militaire uitgaven en wapenproductie	8
5. Internationale wapenhandel	10
6. Wereldwijde nucleaire strijdkrachten	12
Deel III. Non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening, 2013	
7. Beheersing van kernwapens en non-proliferatie	14
8. Vermindering van de veiligheidsdreiging van chemische en biologische materialen	16
9. Beheersing van conventionele wapens	18
10. Controle op handel in wapens en dual-use producten	20
Bijlagen	22

INLEIDING

IAN ANTHONY

SIPRI Yearbook 2014 beschrijft enkele onrustwekkende tendensen in conflicten, bewapeningsdynamieken en internationale veiligheid. De wereld staat nog veraf van iets wat we als een 'globale orde' zouden kunnen omschrijven. Meer nog, gezien het feit dat politieke, technologische, economische, ecologische en militaire activiteiten in hoog tempo veranderingen blijven ondergaan, lijkt het erop dat een vreedzame oplossing voor conflicten vinden en toewerken naar een meer stabiele veiligheidsomgeving nog moeilijker haalbaar zal worden.

De gebeurtenissen en ontwikkelingen die zich in 2013 aangaande bewapening, ontwapening en internationale veiligheid hebben voorgedaan, maken duidelijk dat de samenwerking tussen drie in elkaar grijpende kwesties verder moet worden geanalyseerd.

Ten eerste zal de veranderende kijk op internationaal bestuur landen direct in hun mogelijkheden beïnvloeden om gemeenschappelijk tot een akkoord te komen over de beste manieren om internationale en regionale veiligheid te bevorderen. De verschillende hoofdstukken in deze uitgave van het *SIPRI Yearbook* benadrukken dat er allereerste spanningen van uiteenlopende aard boven komen drijven, bijvoorbeeld binnen de verschillende gespecialiseerde instellingen en tussen globale en regionale instanties belast met veiligheidsbestuur. Dat zij voortdurend laveren tussen raakvlakken zoeken en ruimte laten aan nationale verschillen en hoe daarmee om te gaan, heeft de multilaterale aanpak stelselmatig uitgehold. En aangezien het veiligheidsdiscours zich verplaatst buiten de afgesproken kaders, zien we dat de lijn die landen rond verschillende thema's aanhouden op losse schroeven komt te staan.

Ten tweede zal een verbeterd begrip van de verhouding tussen ontwikkeling en veiligheid helpen om mogelijkheden te zien tot gemeenschappelijke acties door actoren die traditioneel geen partners zijn geweest. Zo goed als niemand zal ontkennen dat er een relatie bestaat tussen economische, sociale en menselijke ontwikkeling aan de ene en vrede en veiligheid aan de andere kant. De relatie is complex: hoewel veiligheid tot ontwikkeling kan leiden en ontwikkeling tot veiligheid, is geen van beide voldoende om de ander te bewerkstelligen en zijn ze op korte termijn niet altijd allebei noodzakelijk. Een beter inzicht in deze verhouding vraagt meer onderzoek, via een methode die problemen in hun geheel analyseert en niet zozeer poogt een oplossing te zoeken voor de individuele elementen. Om te begrijpen hoe de verschillende aspecten van deze problemen samenhangen zullen we ons op talrijke academische disciplines moeten beroepen.

Ten derde zijn de snelheid en omvang waarmee talrijke wetenschappelijke en technologische domeinen vooruitgang boeken en de manier waarop deze ontwikkelingen zich tot elkaar verhouden uitgegroeid tot een factor op zich in de totstandbrenging van internationale veiligheid. Technologieën zijn steeds complexer en het wordt dan ook moeilijker om er zicht op te krijgen. Tegelijk krijgen we minder vat op de interactie die tussen wetenschap en overheidsbeleid speelt.

Kunnen beschikken over 'deskundige, objectieve informatie omtrent de fysieke, biologische, economische, sociale en politieke effecten van de steeds verder reikende en meer omvangrijke technologie-toepassingen' om het proces van besluitvorming op regeringsniveau en het tot stand komen van wetgeving te ondersteunen is een geenszins achterhaald idee, maar iets wat zich meer dan ooit opdringt.

Dr Ian Anthony is directeur van SIPRI.

1. ASPECTEN VAN HET CONFLICT IN SYRIË

Na drie jaar conflict in Syrië betwijfelen velen of vrede nog tot de mogelijkheden behoort. Elke poging tot bemiddeling in het conflict vereist inzicht in de dynamiek ervan, een domein waaraan de discipline van het vredes- en conflictonderzoek een bijdrage kan leveren. De verdeeldheid in 2013 binnen de VN-Veiligheidsraad en tussen landen in de regio, meningsverschillen rond bewijzen voor het gebruik van chemische wapens en onenigheid over welke groepen de opstandelingen vertegenwoordigen, maakten evenwel duidelijk dat er geen eenduidige, betrouwbare, onderbouwde meningen over het conflict zijn geformuleerd.

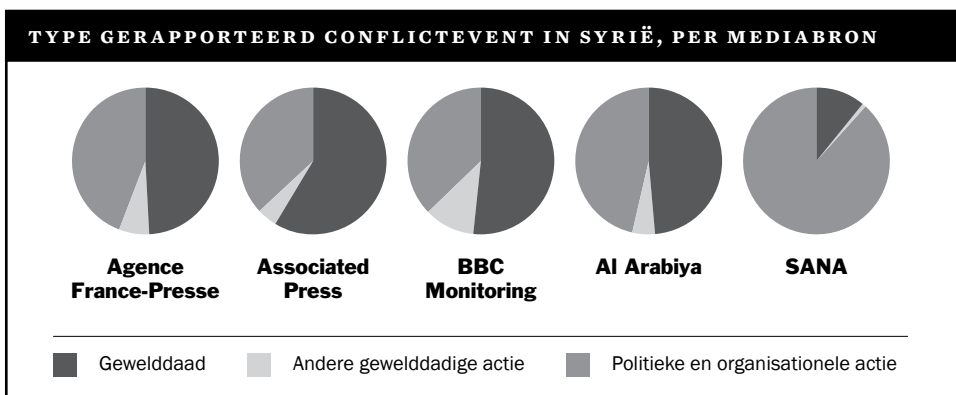
Toch vormen drie aspecten van het conflict in Syrië – het meten van conflictincidentie, de beperking op wapenleveringen en de gevolgen van het gebruik van chemische wapens – een beginpunt van waar we de ruimere impact kunnen bestuderen.

De verspreidingsgraad van het Syrische conflict opmeten

Conflictonderzoekers hebben het in de eerste plaats moeilijk om betrouwbare gegevens te vinden, ook in de verslaggeving

door de media. Het complexe karakter van het Syrische conflict maakt dat tendentieuze berichtgeving een belangrijk probleem blijft dat het verzamelen van bruikbare gegevens bemoeilijkt en waardoor onderzoekers en beleidsmakers verkeerd zijn ingelicht over wat er zich echt afspeelt. Omdat het uitblijven van een diplomatieke en politieke oplossing verstrekkende gevolgen heeft en de nood om de voornaamste elementen achter het oplaaiende geweld te begrijpen hoog is, dringt zich bij het verzamelen van gegevens een strakkere aanpak op.

Conflictonderzoekers hebben het in de eerste plaats moeilijk om betrouwbare gegevens te vinden, ook in de verslaggeving door de media. Het complexe karakter van het Syrische conflict maakt dat tendentieuze berichtgeving een belangrijk probleem blijft dat het verzamelen van bruikbare gegevens bemoeilijkt en waardoor onderzoekers en beleidsmakers verkeerd zijn ingelicht over wat er zich echt afspeelt. Omdat het uitblijven van een diplomatieke en politieke oplossing verstrekkende gevolgen heeft en de nood om de voornaamste elementen achter het oplaaiende geweld te begrijpen hoog is, dringt zich bij het verzamelen van gegevens een strakkere aanpak op.

Wapenleveringen aan Syrië beperken

De wijdverbreide overtuiging dat we de internationale wapenhandel moeten beheersen om te voorkomen dat leveringen het geweld en het gewapend conflict zouden aanwakkeren, werd in 2013 opnieuw onderschreven toen een grote meerderheid van landen het Wapenhandelsverdrag (ATT) aanvaardde. De aanvaarding van het ATT door de meeste landen – of de steun van althans de voornaamste beginselen ervan door enkele andere zoals Rusland en China – viel samen met een vergaande onenigheid tussen staten over wat te doen met wapenleveringen voor het aanhoudende conflict in Syrië, waar mensenrechten en internationale humanitaire rechtsregels zwaar met de voeten zijn getreden. Over de vraag of dergelijke wapenleveringen al of niet konden bijdragen tot vrede en veiligheid in Syrië, hielden landen er heel andere meningen op na. Zelfs binnen de Europese Unie, die zich traditioneel terughoudend opstelt tegenover de uitvoer van wapens, ter zake een geharmoniseerd beleid voert en een fervent voorstander is van het ATT, raakten lidstaten het niet eens over de risico's of het nut van wapenleveringen aan bepaalde gewapende groeperingen in Syrië.

De meningsverschillen over de levering van wapens aan Syrië werpen de vraag op hoe geharmoniseerd de tenuitvoerlegging van het ATT, zodra dit in werking treedt, zal verlopen. Een belangrijk probleem bestaat erin dat het geval van Syrië ons weinig kan leren over de uitvoering van risicoanalyses rond wapenuitvoer, zoals die worden vereist in overeenkomsten als het ATT. Doorgaans waren landen gesloten of onduidelijk over de bedoeling of de omvang van hun wapenleveringen aan strijdende partijen in Syrië.

Gevolgen voor de wapenbeheersing van het gebruik van chemische wapens in Syrië

De gebeurtenissen in Syrië in 2013 zullen op lange termijn een – weliswaar vooralsnog ietwat onduidelijk en controversieel – effect hebben op toekomstige pogingen om aantijgingen van het gebruik van chemische wapens te ontkrachten. Uit pogingen op het vlak van wapenbeheersing die men in Syrië heeft ondernomen blijkt dat we gaan naar internationale verificatiemaatregelen en een aanpak die zowel coöperatieve als dwingende elementen omvat. Gezien de grote bezorgdheid die er in regeringskringen – met name dan in Rusland en de Verenigde Staten – en binnen de internationale gemeenschap heerste, werden instellingen en structuren die normaal los van elkaar werken (bv. de Organisatie voor het verbod van chemische wapens, OPCW, en de Wereldgezondheidsorganisatie, WHO) samen rond de tafel gebracht. Dit gebeurde binnen de context van een ontsporend gewapend conflict met zich uitdijende en aanhoudende destabiliserende gevolgen.

In hun geheel onderstreepden de ontwikkelingen in Syrië de kracht van de internationale norm tegen het bezit en het gebruik van chemische wapens. Zij vestigden ook de aandacht op beleidsmatige en operationele uitdagingen rond wapenbeheersing in gevallen waarbij niet-statelijke en statelijke actoren van in de regio en daarbuiten in interactie treden in betwiste of niet-bestuurde zones. Bovendien lieten zij operationeel zien wat verificatie in zulke omstandigheden al dan niet vermag. ●

2. GEWAPENDE CONFLICTEN

De afgelopen jaren is het dodental als gevolg van inter- of intrastatelijke conflicten de hoogte in gegaan. In bepaalde regio's van de wereld, vooral dan het Midden-Oosten, vielen heel wat meer doden door gevechten. Ook is er een toename geweest van geïnternationaliseerde intrastatelijke conflicten. Deze ontwikkelingen doen vermoeden dat er zich een onrustwekkende opwaartse trend in dodelijk geweld als gevolg van inter- of intrastatelijke conflicten voordoet.

Tijdens de jaren na de Koude Oorlog heeft de internationale gemeenschap op gewapende conflicten waar staten bij waren betrokken – voornamelijk met een regionale of globale veiligheidsdimensie (en in het bijzonder internationaal terrorisme) – veelal gereageerd aan de hand van interventies met dikwijls het gebruik van militaire middelen. In 2013 waren er aanwijzingen dat steeds meer burgers in het Westen vonden dat het gebruik van geweld als antwoord op conflictsituaties en terrorisme maar een beperkt nut had en te veel financiële middelen, levens en politiek kapitaal eiste.

Beschuldigingen dat tijdens een aanval in Damascus op 21 augustus 2013 chemische wapens zijn ingezet, gaven aanleiding tot een vergaand internationaal debat over een militaire reactie op de burgeroorlog in Syrië. Er was algemene bezorgdheid over het grote aantal dodelijke slachtoffers in Syrië, rapporten dat het conflict een broedplaats was voor gewelddadige jihadistische groeperingen en het risico van een bredere regional destabilisatie.

In een eerste fase leken de VS en haar voornaamste Europese bondgenoten zich op te maken voor militaire aanvallen in Syrië. Een stemming in het Britse Parlement

tegen het gebruik van geweld in Syrië en de angst dat ook het eigen Congres zich daartegen zou verzetten brachten de Amerikaanse regering ertoe om de kwestie rond de chemische wapens via diplomatieke weg te trachten op te lossen en af te zien van een militaire interventie. Algemeen werd dit als een keerpunt beschouwd in het Westerse beleid richting een veel beperktere militaire betrokkenheid bij conflicten over de hele wereld.

Bemiddeling en vredesakkoorden

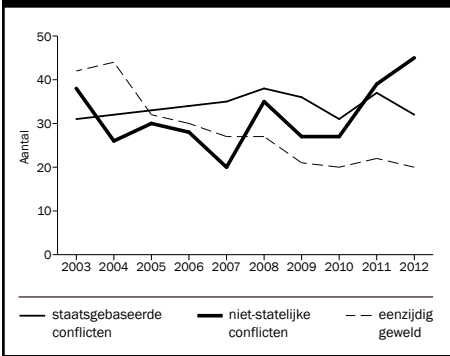
Bemiddeling is een belangrijk instrument om gewapende conflicten op te lossen. De afgelopen decennia hebben naast de traditionele diplomatieke inspanningen talrijke niet-statelijke actoren een rol gespeeld tijdens bemiddelingspogingen en in de parallelle 'track 2' diplomatie. Als gevolg hiervan zijn een aanzienlijk aantal gewapende conflicten opgelost door bemiddeling, wat in veel gevallen is uitgemond in een vredesakkoord. De afgelopen jaren is het aantal vredesakkoorden echter duidelijk gedaald. Dit duidt erop dat zonder vergaande nieuwe investeringen in vreedstichting er belangrijke beperkingen zijn aan bemiddeling als alternatief voor militaire interventie om conflicten te beëindigen.

De VN-Veiligheidsraad in inter- of intrastatelijke gewapende conflicten

Nu de Westerse mogelijkheden minder snel teruggrepen naar directe militaire interventies als reactie op conflicten, kunnen de Verenigde Naties als instantie meer verantwoordelijkheid opnemen om conflicten te voorkomen en op te lossen. De voornaamste instrumenten die de VN-Veiligheidsraad in de aanpak van conflicten in handen heeft, zijn de onder hoofdstuk VI en VII van het Handvest van de Verenigde Naties goedgekeurde resoluties. Uit het aantal dergelijke

AANTAL GEWAPENDE CONFLICTEN, 2003-2012

mate de Veiligheidsraad aandacht besteedt aan inter- of intrastatelijke gewapende conflicten. Het blijkt dat hierin grote verschillen bestaan, die terug te voeren zijn op de lengte en de intensiteit van het conflict, de plaats waar het zich afspeelt en hoe het naar verluidt de belangen van een van de permanente leden van de Veiligheidsraad kan beïnvloeden.

Patronen van georganiseerd geweld, 2003-2012

Het Uppsala Conflict Data Program (UCDP) brengt georganiseerd geweld over de hele wereld in kaart, volgens drie categorieën gewelddadige actie: staatsgebaseerde conflicten over territorium of gezag, niet-statelijke conflicten en eenzijdig geweld.

Het aantal incidenten met gewelddaden waarbij op jaarbasis meer dan 25 doden vielen (de drempelwaarde voor het UCDP) lag in 2012 met 97 iets lager dan in 2003, toen er 111 werden geteld. Terwijl het aantal staats-gebaseerde en niet-statelijke conflicten tijdens het decennium toenam, werd eenzijdig geweld steeds minder frequent.

Wanneer we de algemene trend in het aantal dodelijke slachtoffers van georganiseerd geweld bekijken, doemt een negatie-

ver beeld op. Vooral de ontwikkelingen in staats-gebaseerde conflicten hebben ervoor gezorgd dat het aantal doden als gevolg van georganiseerd geweld is gestegen van iets minder dan 36.000 in 2003 tot bijna 46.000 in 2012.

Binnen deze totale trend kent elk van de drie types geweld zijn eigen interne dynamiek, die slechts deels invloed ondervindt van de andere geweldsvormen. Hoewel het totaalbeeld complexer is, bestaat er geen duidelijke aanwijzing dat de drie types geweld elkaar neutraliseren, waarbij bijvoorbeeld het ene type een daling kent en de andere twee types een stijging vertonen. ●

DE GLOBAL PEACE INDEX 2013

De Global Peace Index (GPI of Wereldwijde Vredesindex), opgesteld door het Institute for Economics and Peace, peilt naar 22 indicatoren om 162 landen te rangschikken op basis van hun relatieve staat van vrede.

West- en Centraal-Europa was in de GPI van 2013 met afstand de meest vredige regio. Noord-Amerika kwam op de tweede plaats, gevolgd door Oost- en Zuidoost-Azië en Oceanië. Zuid-Azië was de regio waar het minst vrede heerste.

Positie	Land	Score	Wijziging
1	IJsland	1.162	-0.003
2	Denemarken	1.207	-
2	Nieuw-Zeeland	1.237	+0.003
4	Oostenrijk	1.250	-0.060
5	Zwitserland	1.272	+0.013
158	Soedan	3.242	+0.156
159	Irak	3.245	+0.019
160	Syrië	3.393	+0.524
161	Somalië	3.394	-0.092
162	Afghanistan	3.440	+0.075

3. VREDESOPERATIES EN CONFLICTBEHEERSING

In 2013 waren in totaal 57 multilaterale vredesoperaties gaande. In dit jaar werden acht nieuwe operaties opgezet en vier beëindigd. Frankrijk, dat twee nieuwe operaties uitvoerde, nam in 2013 een centrale rol op zich en heeft de agenda inzake vredesoperaties in grote mate bepaald.

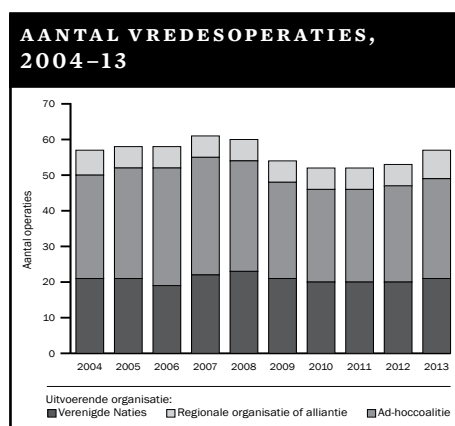
Deze stijging ging gepaard met een drastische daling in het totale aantal ingezette troepen – van 233.642 in 2012 naar 201.239 in 2013 – wat vooral het gevolg was van de terugtrekking van de ISAF-troepenmacht (International Security Assistance Force) uit Afghanistan. Waarschijnlijk zal het totale personeelsbestand in 2015 blijven krimpen. Hoewel in het kader van een nieuwe NAVO-missie manschappen in Afghanistan blijven en andere Europese landen in het kielzog van Frankrijk mogelijk naar Afrika trekken of deelnemen aan VN-operaties, is het onwaarschijnlijk dat dit het door de beëindiging van ISAF dalende totale aantal personeelsleden zal compenseren.

Vredeshandhaving in Afrika

De internationale aandacht verlegt zich van Afghanistan naar Afrika, met name de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR), de Democratische Republiek Congo (DRC), Mali, Somalië en Zuid-Soedan. De acht nieuwe vredesoperaties in 2013 werden allen opgezet in Afrika en maakten allemaal deel uit van de complexe constellaties van operaties, organisaties en actoren die daar momenteel aanwezig zijn. Al sinds 2010 is Afrika het toneel van het grootste aantal vredesoperaties. Met de terugtrekking van ISAF is Afrika nu ook voor het eerst sinds 2008 het continent waar de meeste personeelsleden actief zijn.

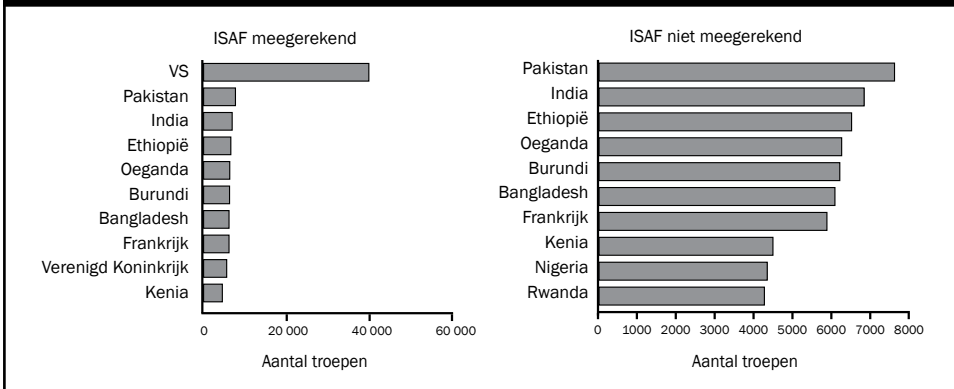
Van de acht nieuwe operaties in 2013 werden er vier opgezet in Mali, drie in de CAR en één in Somalië. Twee van de operaties stonden onder Afrikaanse leiding: de internationale ondersteuningsmissie in Mali (AFISMA), onder het gezamenlijke gezag van de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (ECOWAS) en de Afrikaanse Unie (AU), en de door de AU geleide internationale ondersteuningsmissie in de CAR (MISCA). Omdat Afrika door het opzetten van deze missies steeds vaker zijn eigen zaken behartigt, wordt de vraag of het hier klaar voor is belangrijker.

De ontwikkelingen op het terrein van vredesoperaties in Afrika lijken in 2013 steeds verder te gaan, zoals blijkt uit het vredesafdwingende karakter en de indringendheid van bepaalde missies. De speciale interventiemacht FIB (Force Intervention Brigade) van de VN-stabilisatiemissie in de DRC (MONUSCO) kreeg het mandaat om 'de expansie van alle gewapende groeperingen te voorkomen, ze te neutraliseren en te ontwapenen'. Hoewel het geen soortgelijke *counter insurgency* taal bevatte, ging ook het mandaat van de geïntegreerde multi-dimensionale stabilisatiemissie van de Verenigde Naties in Mali verder dan wat

TIEN VOORNAAMSTE TROEPENLEVERANCIERS VOOR MULTILATERALE VREDESOPERATIES, 2013

voor een VN-missie gebruikelijk is. Bovendien nam de VN het ongeziene besluit om haar logistieke steun voor de AU-missie in Somalië (AMISOM) uit te breiden naar de fronteenheden van het Somalische leger, ter ondersteuning van hun gezamenlijke strijd tegen de islamitische groepering Al-Shabaab. Ook controversieel was dat MONUSCO de eerste VN-operatie was die gebruikmaakte van onbemande luchtvaartuigen (UAV's of drones) voor observatiedoeleinden.

Wereldwijde ontwikkelingen

Ondanks moeilijkheden bij de uitvoering bleven multilaterale vredesoperaties de bescherming van burgers als een prioriteit beschouwen. De FIB van MONUSCO vertoonde een hernieuwde vastberadenheid om burgers te beschermen en werd algemeen als een succes aanzien. Desondanks verleende de VN-missie in Zuid-Soedan (UNMISS) tegen eind 2013 op haar basissen bescherming aan tienduizenden Zuid-Soedanezen en werd al gauw de vergelijking gemaakt met de veilige gebieden in Bosnië-Herzegovina.

Over controversiële kwesties zoals het gebruik van geweld en de inzet van UAV's

kwam de VN-Veiligheidsraad op een ad-hocbasis tot consensus. Meer structureel gesproken lijkt het erop dat de zogenaamde Hollandse doctrine – genoemd naar de Franse president François Hollande – van korte en beperkte humanitaire interventies met een mandaat van de Veiligheidsraad, in samenwerking met troepen die door een regionale organisatie worden inzet en op verzoek van het gastland, overeenkomt met de visie die China er wat betreft interventies op nahoudt. Operatie Serval in Mali en operatie Sangaris in de CAR waren daarbij bepalend voor het beeld van 2013.

Omdat de spanningen tussen de AU, de VN en Afrikaanse regionale organisaties rond de overgang in Mali en de CAR duidelijk zijn toegenomen, kunnen we ons nochtans de vraag stellen of missies in complexe constellaties daadwerkelijk soelaas bieden en of deze beide landen blauwdrukken worden voor toekomstige vredesoperaties. ●

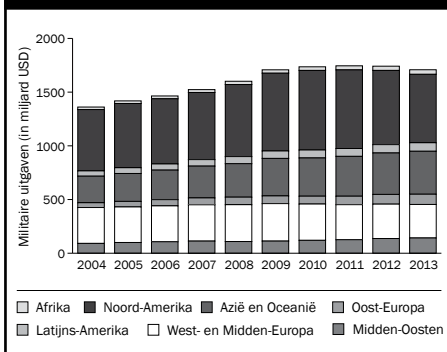

4. MILITAIRE UITGAVEN EN DE WAPENINDUSTRIE

Wereldwijd wordt het totaal aan militaire uitgaven in 2013 geschat op 1.747 miljard USD, goed voor 2,4% van het wereldwijde bruto binnenlands product ofwel 248 USD voor elke wereldburger. De reële militaire uitgaven bedragen ongeveer 1,9 percent minder dan in 2012.

Het patroon van stijgende en dalende militaire uitgaven in 2012 zette zich door in 2013, met een afname in Westerse landen (Noord-Amerika, West- en Centraal-Europa en Oceanië) en een toename in de rest van de wereld. Vooral in Afrika en het Midden-Oosten was de stijging opvallend, terwijl de bezuinigingsmaatregelen zich in Europa nog altijd lieten voelen. De Verenigde Staten bleef in 2013 het land met de hoogste mili-

WERELDWIJDE MILITAIRE UITGAVEN, 2004-2013

taire uitgaven, op enige afstand gevolgd door China en Rusland.

Momenteel houden de wereldwijde militaire uitgaven blijkbaar twee uiteenlopende trends aan: een daling in het Westen, onder invloed van bezuinigingen, pogingen om begrotingstekorten binnen de perken te houden en lange oorlogen die aan hun einde zijn gekomen; en stijgingen in de rest van de wereld, door een combinatie van economische groei, veiligheidsoverwegingen, geopolitieke ambities en vaak ook interne politieke factoren. Hoewel de kans bestaat dat de eerste trend over enkele jaren een halt wordt toegevoerd en uitgaven zich zullen stabiliseren of opnieuw de hoogte in gaan, wijst niets erop dat de tweede weldra zal afzwakken.

Amerikaanse militaire uitgaven

Amerikaanse militaire uitgaven liepen verder terug, zowel door de Amerikaanse terugtrekking uit Irak eind 2011 als door de gevolgen van de 'Budget Control Act' van 2011 op het fundamentele defensiebudget. De begroting bleef tijdens het grootste deel van 2013 geblokkeerd, wat zelfs kort leidde tot een 'shutdown' van de Amerikaanse overheid. Op het einde van het jaar zorgde een deal met het Congres er dan toch voor dat eindelijk een volledige begroting kon

WERELDWIJDE MILITAIRE UITGAVEN, 2013

Regio	Uitgaven (miljard \$)	Wijziging (%)
Afrika	44.9	8.3
Noord-Afrika	18.7	9.6
Sub-Sahara Afrika	26.2	7.3
Amerikaans grondgebied	736	-6.8
Centraal-Amerika en de Caraïben	9.6	6.0
Noord-Amerika	659	-7.8
Zuid-Amerika	67.4	1.6
Azië en Oceanië	407	3.6
Centraal- en Zuid-Azië	63.7	1.2
Oost-Azië	282	4.7
Oceanië	25.9	-3.2
Zuid-Oost Azië	35.9	5.0
Europa	410	-0.7
Oost-Europa	98.5	5.3
West- en Centraal-Europa	312	-2.4
Midden-Oosten	150	4.0
Wereldtotaal	1 747	-1.9

De uitgaven staan in USD (koers van 2013). Alle wijzigingen zijn reële wijzigingen.

worden goedgekeurd, waaronder een voor defensie voor 2014. Hoewel de afgesproken begroting 2014 de impact van de 'Budget Control Act' zal afzwakken, zullen Amerikaanse militaire uitgaven met de op handen zijnde terugtrekking uit Afghanistan nog steeds dalen.

Militaire uitgaven in Azië en het Stille-Zuidzegebied

De militaire uitgaven van China hebben de totale militaire uitgaven in Azië en het Stille-Zuidzegebied gedurende enige tijd aanzienlijk de hoogte in gejaagd. De afgelopen jaren kwam daar nog de toenemende spanning bij naar aanleiding van territoriale disputen in de Zuid- en Oost-Chinese Zee. Dat de VS zich sterk richt op Azië heeft tegelijkertijd het strategische belang van de regio in de verf gezet, terwijl de Chinese opmars het veiligheidslandschap verder verandert. Hoewel bezorgdheid over de Chinese machtsuitbreiding een hoofdreden is waarom bepaalde landen waar China maritieme territoriale disputen heeft hun militaire uitgaven opkrikken, zijn maritieme kwesties ook een spilfactor voor andere

RAPPORTAGE VAN MILITAIRE UITGAVEN AAN DE VN

Het VN-rapport over militaire uitgaven blijft een belangrijke bron voor officiële gegevens over militaire uitgaven. Toch gingen ook in 2013 minder VN-lidstaten in op het jaarlijkse verzoek om gegevens in te dienen. Dat militaire uitgaven politiek gevoelig liggen, kan een belangrijke reden zijn om ze niet aan te geven, hoewel veel van deze landen hun militaire begroting online aan het grote publiek bekendmaken. Het feit dat veel landen minstens eenmaal hebben gereageerd, laat eveneens vermoeden dat zij de capaciteit hebben om verslag uit te brengen maar het hen aan politiek engagement ontbreekt om consequent informatie te verstrekken.

landen die betere relaties met China onderhouden.

Wapenproductie en militaire dienstverlening

Dalende militaire uitgaven in de VS en West-Europa werkten door in een daling van de verkoop van militaire goederen door de 100 grootste wapenproducenten en militaire dienstverleners ter wereld (exclusief China), die in 2012 met 4% afnam. Russische bedrijven verkochten dan weer aanzienlijk meer wapens, wat op zijn beurt getuigt van het grootschalige herbewapeningsprogramma dat Rusland uitvoert.

Er was sprake van aanzienlijke toenames bij de grootste bedrijven in enkele andere 'opkomende' producenten zoals Brazilië, Zuid-Korea en Turkije. In zijn geheel toont het patroon van de afgelopen jaren dat de wapenindustrie geleidelijk diffuser wordt, met traditionele fabrikanten in de VS en West-Europa die er verantwoordelijk voor zijn dat ondernemingen uit de Top 100 langzaam terrein verliezen en nieuwe spelers die hun aandeel zien groeien. Dit neemt niet weg dat de traditionele fabrikanten uitermate dominant blijven. ●

DE TIEN GROOTSTE WAPENPRODUCENTEN, 2012

Bedrijf	Wapenverkoop (\$ m.)	Winst (\$ m.)
1 Lockheed Martin	36 000	2 745
2 Boeing	27 610	3 900
3 BAE Systems (UK)	26 850	2 599
4 Raytheon	22 500	1 900
5 General Dynamics	20 940	-332
6 Northrop Grumman	19 400	1 978
7 EADS (trans-Europe)	15 400	1 580
8 United Technologies	13 460	5 200
9 Finmeccanica (Italy)	12 530	-1 010
10 L-3 Communications	10 840	782

Bedrijven gevestigd in de VS, tenzij anders vermeld. De winstcijfers hebben betrekking op alle bedrijfsactiviteiten, niet-militaire verkopen inbegrepen.

5. INTERNATIONALE WAPENHANDEL

Het volume van de internationale handel in grote wapens is tussen de periode 2004-2008 en 2009-2013 met 14% gestegen. De vijf grootste leveranciers in 2009-2013 – de Verenigde Staten, Rusland, Duitsland, China en Frankrijk – waren goed voor 74% van het exportvolume. Enkele uitzonderingen uit andere regio's niet te na gesproken zijn Amerikaanse en Europese leveranciers de afgelopen 20 jaar toonaangevend geweest. China heeft zich echter opnieuw bij de top geschaard: in 2009-2013 was het land de vierde grootste leverancier.

De SIPRI-gegevens over wapenhandel zeggen niets over de financiële waarde ervan. Toch zijn er ook enkele landen die cijfers publiceren over wat hun wapenexport financieel waard is. Uitgaand van deze data schat SIPRI dat de totale waarde van de wereldwijde wapenhandel in 2012 minstens 58 miljard USD bedroeg.

Ontwikkelingen in de wapenhandel, 2013

De financiële crisis heeft er in de wapenproducerende landen van Europa, Noord-Amerika en elders toe geleid dat het budget voor militaire uitgaven is gekrompen. Omdat het aantal binnenlandse opdrachten

is teruggelopen, staan deze landen extra onder druk om nieuwe exportmarkten te zoeken en zo het aandeel van de uitvoer in hun totale omzet aanzienlijk te vergroten. Daar waar overheden de wapenexport lang via hun nationale industrie hebben ondersteund, trachten veel grote leveranciers de verkoop nu extra te stimuleren door de export op overheidsniveau te promoten en te faciliteren, of door de beperkingen op de uitvoer van wapens te versoepelen.

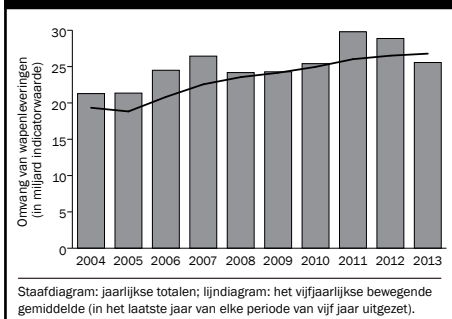
Nog een gevolg van de kleinere militaire begroting was dat er in de periode 2004-2008 en 2009-2013 internationaal duidelijk minder wapens naar landen in Europa vloeiden. De stroom naar Azië en Afrika werd dan weer wel groter. Tussen 2009 en 2013 ging zo goed als de helft (47%) van alle ingevoerde grote wapens naar landen in Azië en Oceanië. Met India, China en Pakistan waren de drie belangrijkste afnemers van grote wapens ook Aziatisch. Samen waren zij goed voor 32% van de totale invoer. In de top 5 van belangrijkste bestemmingen was er terug plaats voor twee landen uit het Midden-Oosten: de Verenigde Arabische Emiraten en Saoedi-Arabië.

Handel in geleide langeafstandsraketten

Opvallend was dat de voornaamste bestemmingslanden precisiegeleide langeafstandsraketten voor aanvallen op het land hebben afgenomen. Deze wapens verhogen de capaciteit van een staat om in vijandelijk gebied kleine doelwitten te bedreigen of aan te vallen, en verlagen het risico dat eigen militair personeel of kostbare platforms aan gevaar worden blootgesteld.

Tijdens de periode 2004-2013 bestelden of ontvingen zestien landen uit het buitenland geleide raketten met een bereik boven 200 km en voerden acht deze zelf uit. De proliferatie van geleide langeafstandsraketten geeft aanleiding tot enkele bekommernis-

TREND IN LEVERINGEN VAN GROTE WAPENS, 2004-2013

**BELANGRIJKSTE EXPORTEURS
EN IMPORTEURS VAN GROTE
WAPENS, 2009–2013**

Exporteur	Wereldwijd aandeel (%)	Importeur	Wereldwijd aandeel (%)
1. VS	29	1. India	14
2. Rusland	27	2. China	5
3. Duitsland	7	3. Pakistan	5
4. China	6	4. V.A.E.	4
5. Frankrijk	5	5. Saoedi-Arabië	4
6. Ver. Koninkrijk	4	6. VS	4
7. Spanje	3	7. Australië	4
8. Oekraïne	3	8. Zuid-Korea	4
9. Italië	3	9. Singapore	3
10. Israël	2	10. Algerije	3

sen, bijvoorbeeld over het feit dat zij mogelijk regionale conventionele en nucleaire wapenevenwichten verstoren, een wapenwedloop voeden, leiden tot militaire escalatie, grensoverschrijdende crisissen in de hand werken en de kans op oorlog vergroten.

Terwijl er bepaalde internationale controles op de proliferatie van raketten zijn afgesproken, tonen landen zich vaak bereid om geleide raketten te exporteren, zelfs naar regio's met grote inter-statelijke spanningen en naar landen die kernwapens bezitten.

Transparantie in wapenleveringen

Het is belangrijk over officiële en publiek toegankelijke gegevens over wapenleveringen te beschikken, om het beleid van landen inzake export en aankoop van wapens en defensiebeleid te kunnen beoordelen. Toch ligt het voor vrijwel alle staten gevoelig om hun verkoops- en aankoopcijfers te publiceren.

Net als in 2012 was het in 2013 slecht gesteld met de openheid over wapenleveringen. Het aantal landen dat zijn wapeninvoer en -uitvoer rapporteerde aan het VN-register van Conventionele Wapens (United Nations Register of Conventional arms, ofwel UNROCA) nam in 2013 toe maar bleef laag.

Tijdens de vijf meest recente rapporteringsjaren (2008-2012) hebben verschillende van de tien belangrijkste leveranciers van grote wapens niet altijd verslag uitgebracht bij het UNROCA. Van de grootste importeurs hebben er meerdere zelfs nooit cijfers ingediend. Tijdens de afgelopen jaren bleef de participatiegraad in sommige regio's onafgebroken laag. Slechts één land uit het Midden-Oosten en twee Afrikaanse landen hebben in 2013 een rapport voorgelegd.

Sinds het begin van de jaren 90 hebben almaar meer regeringen nationale verslagen met details over hun wapenexport gepubliceerd. Per 1 januari 2014 hadden 35 landen minstens één nationaal verslag over de wapenexport sinds 1990 uitgegeven. Daarvan hebben er 32 dit de laatste vijf jaar (2009-2013) gedaan. 23 hebben sinds het eerste jaar van verslaglegging jaar na jaar een verslag gepubliceerd. Geen van de landen die in 2013 een nationaal verslag opmaakten, had dat voordien nog nooit gedaan. Van de tien belangrijkste leveranciers van grote wapens hebben er drie nog nooit een nationaal verslag over hun wapenexport gepubliceerd: China, Israël en Rusland. ●

6. WERELDWIJDE NUCLEAIRE STRIJKKRACHTEN

Begin 2014 hadden negen landen – de Verenigde Staten, Rusland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, India, Pakistan, Israël en Noord-Korea – meer dan 4.150 operationele kernwapens in hun bezit. Daarvan worden er zo'n 1.800 in hoge staat van paraatheid gehouden, klaar voor gebruik op korte termijn. Wanneer we alle kernkoppen meetellen (operationele kernkoppen, reserves in zowel actieve als inactieve opslag en intacte kernkoppen die nog moeten worden ontmanteld), beschikten deze landen in totaal over ongeveer 16.350 kernwapens. Ter vergelijking, begin 2013 waren dit er nog 17.270.

Kernwapenarsenalen

Op wereldschaal daalt het totale aantal kernkoppen, vooral omdat de VS en Rusland hun kernwapenarsenaal als gevolg van hun Verdrag inzake verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (nieuw START-verdrag) van 2010 blijven afslanken, maar ook door eenzijdige ontmanteling. Samen bezitten Rusland en de VS meer dan 90% van de wereldwijde voorraad aan nucleaire wapens. In vergelijking met een decennium geleden lijkt het ont-

WERELDKERNMACHTEN, 2014

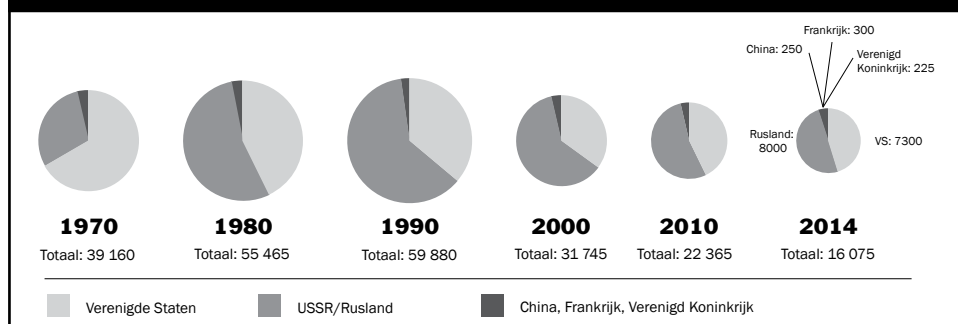
Land	Opgestelde kernkoppen	Andere kernkoppen	Totaal
VS	~2 100	5 200	~7 300
Rusland	~1 600	~6 400	~8 000
Ver. Koninkrijk	160	-65	~225
Frankrijk	~290	-10	~300
China	-	~250	~250
India	-	90-110	90-110
Pakistan	-	100-120	100-120
Israël	-	~80	~80
Noord-Korea	..	..	6-8
Totaal	~4 150	~12 200	~16 350

Deze cijfers worden bij benadering gegeven en gelden vanaf januari 2014.

mantelen echter trager te verlopen. Tegelijk ontwikkelen alle vijf wettelijk erkende kernmogendheden, zoals bepaald in het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) – China, Frankrijk, Rusland, de VS en het Verenigd Koninkrijk – momenteel nieuwe nucleaire wapenlanceersystemen of kondigden zij programma's aan om dit in de toekomst te doen. Allemaal lijken zij vastberaden om hun nucleair arsenaal voor onbepaalde tijd te behouden.

De arsenalen van de andere kernwapenstaten zijn beduidend kleiner. Toch blijven India en Pakistan werken aan nieuwe systemen om kernwapens te lanceren en breiden zij hun capaciteit uit om splijtstof voor mili-

KERNWAPENARSENALEN VAN DE VIJF WETTELIJK ERKENDE KERNMOGENDHEDEN, 1970-2014

taire doeleinden te produceren. Ondertussen zijn steeds meer deskundigen het erover eens dat Noord-Korea een klein aantal daadwerkelijke nucleaire wapens heeft geproduceerd, en niet alleen rudimentaire nucleaire explosieven. In 2013 voerde Noord-Korea een derde nucleaire testexplosie uit en bevestigde het de centrale rol die kernwapens in zijn nationale veiligheidsstrategie spelen.

Of we betrouwbare informatie hebben over de status van de kernwapenarsenalen en de nucleaire capaciteit varieert aanzienlijk per kernwapeestaat. De VS heeft uitvoerige informatie over zijn voorraad en zijn vermogen vrijgegeven, en ook Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben dit in zekere mate gedaan. Rusland weigert om een gedetailleerd overzicht te geven van zijn arsenaal zoals dit onder het nieuwe START-verdrag is opgetekend (ofschoon het deze informatie wel deelt met de VS), en de Amerikaanse overheid verstrekt niet langer gedetailleerde informatie over Chinese en Russische kernwapens.

De Indiase en Pakistaanse overheid legt verklaringen af over sommige van hun raketproeven maar laat niets los over de staat of de omvang van hun arsenaal. Israël heeft niet de gewoonte toelichting te geven bij zijn vermeend kernwapenarsenaal en Noord-Korea verstrekt geen informatie over zijn nucleaire capaciteit.

Geschat aantal kernexplosies, 1945-2013

Op 12 februari 2013 voerde Noord-Korea zijn derde nucleaire testexplosie uit. Schattingen van de kracht variëren doorgaans van 5 tot 16 kiloton. Sinds 1945 hebben er nu 2.055 gekende kernexplosies plaatsgevonden, uitgevoerd door acht landen – de VS, de Sovjetunie, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, India,

WERELDWIJDE SPLIJTSTOF-VOORRADEN, 2013

Stoffen die een kettingspjitreactie in stand kunnen houden, zijn noodzakelijk voor alle soorten kernbommen, van eerste generatie atoomwapens tot geavanceerde thermonucleaire wapens. De meest voorkomende splijtstoffen zijn hoog verrijkt uranium en plutonium.

China, Frankrijk, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de VS produceerden voor hun kernwapens zowel hoog verrijkt uranium als plutonium; India, Israël en Noord-Korea produceerden voornamelijk plutonium en Pakistan hoofdzakelijk hoog verrijkt uranium. Alle landen met een civiele nucleaire industrie zijn min of meer in staat om splijtstoffen te produceren.

Het International Panel on Fissile materials brengt informatie samen over de wereldvoorraden aan splijtstoffen.

Wereldvoorraden, 2013	
Hoog verrijkt uranium	-1 285 ton*
Gespleten plutonium	
Militaire voorraden	-224 ton
Civiele voorraden	-268 ton

* De 61 ton voor vermenging niet meegerekend

Pakistan en Noord-Korea. In dit totaalcijfer zijn de nucleaire proeven meegerekend die zijn uitgevoerd in het kader van testprogramma's voor kernwapens en explosies voor vreedzame doeleinden, net als de twee kernbommen op Hiroshima en Nagasaki in augustus 1945.

Het Verdrag voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBT), dat nog niet in werking is getreden, zou elke kernexplosie verbieden. ●

7. BEHEERSING VAN KERNWAPENS EN NON-PROLIFERATIE

Iran en bezorgdheid over nucleaire proliferatie

2013 was een jaar waarin de internationale gemeenschap veelbelovende stappen zette om een uitweg te vinden uit de aanhoudende polemiek rond de omvang en aard van het Iraanse nucleaire programma.

In november leidden de onderhandelingen tussen Iran en de P5+1 staten (de vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad – China, Frankrijk, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten – plus Duitsland) tot een interimakkoord als een eerste stap in de richting van een omvattende overeenkomst op langere termijn die garanties moet bieden dan Iran met zijn nucleaire programma uitsluitend vreedzame bedoelingen heeft. Met het zes maanden geldige interimakkoord stemde Iran in met een aantal praktische maatregelen om zijn programma voor de verrijking van uranium en het project rond de zwaarwaterreactor aan banden te leggen, in ruil voor een gedeeltelijke opheffing van door de VS en de EU opgelegde financiële en handelssancties.

Eerder in november ondertekenden Iran en de Internationale Organisatie voor Atoomenergie (IAEA) een raamovereenkomst rond samenwerking, die het Iraanse nucleaire programma transparanter moet maken. De overeenkomst voorzag in een pakket initiële stappen door Iran om de IAEA bijkomende informatie te verstrekken over en betere toegang te verlenen tot zijn nucleaire sites en installaties. De overeenkomst over vertrouwenwekkende en transparantie-maatregelen moest de IAEA vrije baan geven om onderzoek te voeren naar de vermeende nucleaire activiteiten van Iran met mogelijke militaire dimensies, waardoor

het zijn verbintenissen onder het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) niet was nagekomen.

De voorzichtige resultaten die beide afzonderlijke maar nauw met elkaar verbonden gespreksrondes bereikten, waren geen oplossing voor de fundamentele meningsverschillen over de aard van Irans rechten op kernenergie onder het NPV of de toekomst van zijn gevoelige activiteiten gerelateerd aan de splijtstofkringloop. Ze drukten wel mee de geruchten de kop in dat bepaalde landen – Israël in het bijzonder – de voorkeur zouden geven aan extralegale maatregelen of zelfs hun toevlucht zouden nemen tot het preventieve gebruik van militair geweld om komaf te maken met een vermoed Iraanse nucleaire wapenprogramma. De overeenkomsten zorgden er verder voor dat een internationale juridische aanpak, bijvoorbeeld sancties van de VN-Veiligheidsraad, geloofwaardiger werd als instrument om om te gaan met vermoedelijke of gekende gevallen van landen die belangrijke verdragsverplichtingen en -regels inzake wapenbeheersing naast zich neerleggen.

Noord-Koreaans nucleair programma

In 2013 bereikten spanningen over het nucleaire wapenprogramma van Noord-Korea een hoogtepunt, om vervolgens stelselmatig weer af te nemen. In februari voerde het land een derde nucleaire testexplosie uit, waarmee het beweerde over kernkoppen in een lichter en compacter design te beschikken. Nadat het de veroordeling van de test door de VN-Veiligheidsraad naast zich neer had gelegd, volgde een reeks provocaties die het schrikbeeld van een militair treffen met de VS en Zuid-Korea dichterbij deden komen.

In de loop van het jaar bevestigden de Noord-Koreaanse leiders nogmaals hun intentie om kernwapens voor onbepaalde tijd te blijven uitspelen als hoofdelement in hun

politiek waarin het leger centraal staat ('military first') en formuleerden zij een langetermijnstrategie om het nationale kernwapenarsenaal uit te breiden en te verbeteren. Tegen het einde van het jaar was er nog maar weinig hoop op een eventuele hervatting van het stilgevalen Zespartijen-overleg, om Noord-Korea zover te krijgen dat het zijn nucleaire arsenaal in ruil voor internationale bijstand zou opgeven.

Russisch-Amerikaanse samenwerking om nucleaire risico's te beperken

Rusland en de VS hebben bilateraal afgesproken het bestaande juridische kader te vervangen, om in Rusland onder het referentieprogramma Cooperative Threat Reduction (CTR) bijstandsactiviteiten rond nucleaire veiligheid en ontwapening op te zetten. Het met Amerikaans geld gefinancierde CTR-programma dat in 1992 van start is gegaan, heeft in Rusland zijn activiteiten uitgebreid om strategische kernarsenalen te ontmantelen, chemische wapens uit het Sovjettijdperk te vernietigen en de veiligheid en correcte opslag van nucleair materiaal te waarborgen. Doordat de nieuwe afspraken belangrijke CTR-programma-activiteiten in Rusland terugschroefden of beëindigden, weerspiegelden zij hoe de Russisch-Amerikaanse relaties in de richting van een partnerschap van gelijken waren opgeschoven.

Multilaterale verdragen en initiatieven rond de beheersing van kernwapens en non-proliferatie

Tijdens 2013 uitte zich een groeiende internationale frustratie over het gebrek aan vooruitgang dat in de multilaterale nucleaire ontwapening kon worden geboekt. Op die agenda stonden nog heel wat zaken open, vooral dan de opstart van de onderhandelingen over het langverwachte Verdrag inzake

het verbod op de vervaardiging van splijtstoffen (Fissile Material Cut-of-Treaty, ofwel FMCT) en de implementatie van het Verdrag voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBT) van 1996. Inspanningen ter bevordering van een alternatieve internationale dialoog over nucleaire ontwapening, waarin de humanitaire impact van kernwapens centraal stond, wonnen in de loop van het jaar aan stootkracht.

De Noorse regering was gastheer voor een grote internationale conferentie over de humanitaire impact van kernwapens, die de globale en langetermijngevolgen onderzocht van elke al dan niet bedoelde nucleaire ontploffing. Dit deed ze vanuit het perspectief en rekening houdend met de bekommernissen van een ruim aantal domeinen, waaronder volksgezondheid, economische ontwikkeling, voedselveiligheid en ecologische kwesties. Bovendien riep de Algemene Vergadering van de VN in 2013 voor het eerst een nieuwe open werkgroep (Open-Ended Working Group, ofwel OEWG) samen die voorstellen moet formuleren om de multilaterale onderhandelingen over nucleaire ontwapening vooruit te helpen.

Het plan om een internationale conferentie te houden over de oprichting van een zone die vrij is van kern- en andere massavernietigingswapens in het Midden-Oosten bleef in 2013 aanleiding tot controverse geven. De beslissing om de conferentie te organiseren werd genomen tijdens de NPV-toetsingsconferentie in 2010 en kwam voort uit de tijdens de NPV-toetsings- en uitbreidingsconferentie van 1995 goedgekeurde resolutie over het Midden-Oosten. De in 2013 voortdurende impasse rond het vastleggen van een datum voor het evenement bracht Egypte ertoe om, bij wijze van symbolisch protest, de vergadering van het voorbereidend comité voor de NPV-toetsingsconferentie van 2015 te verlaten.

8. VERMINDERING VAN DE VEILIGHEIDSDREIGING VAN CHEMISCHE EN BIOLOGISCHE MATERIALEN

Ook in 2013 bleven landen strategieën ontwikkelen om de gevolgen van het eventuele misbruik van toxische chemische stoffen en biologische materialen te voorkomen en tegen te gaan. Sommige van deze activiteiten kaderen binnen een verhaal van milieubescherming en volksgezondheid, andere hebben dan weer een veiligheids- en defensiegerelateerd karakter. De voornaamste juridische instrumenten tegen chemische en biologische oorlogvoering (CBO) zijn het Verdrag inzake chemische wapens (CWC) van 1993 en het Verdrag inzake biologische en toxinewapens (BTWC) van 1972. Deze teksten handelen over dreigingen van chemische en biologische wapens, en reacties, interpretaties van eerdere programma's, aantijgingen over het gebruik van biologische of chemische wapens, de aard van mogelijke standby-programma's en inspanningen om ervoor te zorgen dat wetenschap en technologie niet worden misbruikt voor vijandelijke doeleinden en als oorlogstechniek.

Syrië

De meest significante ontwikkelingen inzake de veiligheidsdreiging van chemische en biologische materialen in 2013 hadden betrekking op Syrië. Nadat de Syrische overheid in 2012 had toegegeven in het bezit te zijn van chemische wapens, leidden in 2013 steeds zwaardere aantijgingen, dreigementen van een militaire interventie en de vraag naar een internationaal onderzoek ertoe dat uiteindelijk een internationaal inspectieteam onder de bescherming van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties naar Syrië vertrok. Het

onderzoeksverslag bevestigde het gebruik van chemische wapens tijdens de burgeroorlog, zonder evenwel te vermelden door wie, en leidde ertoe dat Syrië zich aansloot bij het CWC.

Als CWC-partij gaf het land zijn chemische wapenvoorraden officieel aan en bereikte het een akkoord om deze van zijn grondgebied te verwijderen en te vernietigen. Het VN-Bureau voor ontwapeningszaken (UNODA), de Organisatie voor het verbod van chemische wapens (OPCW), de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en andere instanties zoals nationale laboratoria hebben samengewerkt om een veelzijdig en flexibel systeem van controles op te zetten. Toch bleef de Syrische overheid ontkennen, chemische wapens te hebben gebruikt en maakte ze in haar initiële aangifte geen melding van de twee types wapens die volgens de internationale inspecteurs op 21 augustus in Ghouta waren ingezet.

OUDE EN ACHTERGELATEN CHEMISCHE WAPENS

Per 31 december 2013,

- hadden vier landen aangegeven dat er zich achtergelaten chemische wapens (ACW's) op hun grondgebied bevinden;
- hadden vijftien landen aangegeven dat zij sinds de inwerkingtreding van het CWC in het bezit zijn geweest van oude chemische wapens (OCW's);
- zijn er in de loop van het jaar OPCW-inspecties uitgevoerd in België, Canada, Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk; en
- was ongeveer 75 percent van de 50.000 in China gevonden ACW's vernietigd.

VERNIETIGING VAN CHEMISCHE WAPENS

Per 31 december 2013,

- moesten Irak, Libië, Syrië, Rusland en de VS de vernietiging van hun voorraden chemische wapens nog afronden;
- was 58.528 ton (81 percent) van de chemische wapens categorie 1 vernietigd;
- hadden 14 landen 96 voormalige chemische productiefaciliteiten aangegeven; en
- waren 43 van deze faciliteiten vernietigd en hadden 22 conversie ondergaan voor vreedzame doeleinden.

Chemische wapens – beheersing en ontwapening

De Derde Toetsingsconferentie van het CWC en de Achtste Conferentie van de Staatspartijen heeft internationaal behoorlijk wat weerklank gevonden, deels als gevolg van de aandacht die het steeds uitzichtlozere conflict in Syrië opwekt en van de Amerikaanse beslissing om Syrië niet aan te vallen indien het land, waar chemische wapens werden gebruikt, bereid is om gecontroleerd te ontwapenen.

De Amerikaanse regering had de maanden vooraf herhaaldelijk te kennen gegeven dat het gebruik van chemische wapens in het conflict een ‘rode lijn’ zou betekenen en ‘ernstige gevolgen’ zou hebben – wat algemeen werd aanzien als militair geweld.

In 2013 kreeg de OPCW de Nobelprijs voor de vrede ‘voor haar uitvoerige inspanningen om chemische wapens te elimineren’.

Biologische wapens – beheersing en ontwapening

De staten die partij zijn bij het BTWC-Verdrag hebben elkaar in 2013 tweemaal ontmoet tijdens de tweede van een reeks van vier tussentijdse bijeenkomsten met deskundigen en partijen zoals die door de Zevende Toetsingsconferentie van het

BTWC in 2011 waren vastgelegd. De vergaderingen gingen vooral over wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen en over vertrouwenwekkende maatregelen – vooral dan of en hoe de staatspartijen zich moeten en kunnen schikken naar het verdrag.

Zicht op biowetenschappelijk onderzoek voor tweërlei gebruik

Op het vlak van biowetenschappelijk onderzoek voor tweërlei gebruik – dat is wetenschappelijk onderzoek met mogelijk militaire toepassingen – zagen we onder andere een einde komen aan het langlopende Russisch-Amerikaanse CTR-programma (Cooperative Threat Reduction), dat zich recent vooral bezighield met het inperken van biologische bedreigingen.

Onderzoekers die een nieuwe botuline neurotoxine ontdekten hebben ervoor gekozen om gezien de ernstige gezondheidsrisico's van het toxine de gegevens van de sequentie nog niet in een publieke database van nucleotidesequenties op te slaan tot een doeltreffend antitoxine is ontwikkeld. Wat er zoal gevaarlijk kan zijn aan het publiek beschikbaar maken van zulke nucleotide-sequentie werd duidelijk met de aankondiging van een project om het biologische equivalent van een 3D-printer te ontwikkelen, dat op termijn gebruikt zou kunnen worden om pathogene micro-organismen in sequentie te zetten. ●

9. BEHEERSING VAN CONVENTIONELE WAPENS EN OPBOUW VAN MILITAIR VERTROUWEN

Wapenbeheersing is onophoudelijk bijgesteld om in te spelen op de veranderingen in de veiligheidsomgeving, waaronder de nood om het gedrag van niet-statelijke actoren en de opkomst van nieuwe technologieën te reguleren en aan banden te leggen. Beperkende rechtsregels gaan vandaag veel verder dan enkel die producten die we traditioneel als wapens zouden omschrijven. De verschillende raamwerken van beperking die zijn gecreëerd of waarover wordt nagedacht gaan verder dan verdragen en conventies. Nieuw zijn de politiek bindende vertrouwenwekkende maatregelen (CBM's) bedoeld om een verantwoord gebruik van informatie- en communicatietechnologieën te stimuleren, en een gemeenschappelijke ethische code die moet doen nadenken over het potentiële misbruik van nieuwe en opkomende technologieën in het domein van artificiële intelligentie en robotica.

In september 2013 keurde de VN-Veilighedsraad resolutie 2117 goed, haar eerste tekst ooit die uitsluitend het thema van de kleine en lichte wapens behandelt. Bij de voorstelling van de resolutie benadrukte VN-Secretaris-Generaal Ban Ki-moon de humanitaire impact van kleine wapens – een onderwerp dat ook weerklonk in de tussenkomsten van veel landen en internationale organisaties die deelnamen aan het debat.

Wapenbeheersing om humanitaire redenen

Hoe we verschillende soorten wapens kunnen reglementeren zodat ze voldoen aan de internationale humanitaire rechts-

regels is een belangrijk onderwerp geworden in de wapenbeheersing. Eerst is het zo dat er geen sprake is van universele deelname aan bestaande verdragen die om humanitaire redenen in wapenbeheersing voorzien. Bovendien hebben de landen die toch deelnemen nog veel werk voor de boeg om ze te implementeren.

Verschillende staten die partij zijn aan het Verdrag van 1997 inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en overdracht van antipersoonsmijnen en de vernietiging ervan (APM-Conventie of Mijnenverbodsverdrag) leven dit nog steeds niet na. Andere landen hebben meer tijd gevraagd om het ten uitvoer te leggen.

In 2013 steeg het aantal deelnemers aan het Verdrag inzake clustermunities (CCM) van 2008. Vijf landen traden immers toe tot het verdrag en nog eens zeven gingen het engagement aan om dit ook te doen zodra de nationale implementatie geregeld zou zijn.

Het is een enorme uitdaging om de bedreiging die uitgaat van geïmproviseerde explosieven (IED's) weg te nemen, en een waarop traditionele systemen van wapenbeheersing moeilijk toepasbaar zijn. Het niet-onderscheidende gebruik van IED's heeft echter ernstige humanitaire gevolgen. Landen zijn blijven nadenken over hoe zij niet-statelijke actoren de toegang kunnen ontzeggen tot de voornaamste materialen en elementen die nodig zijn om een IED te bouwen.

Het beheer van autonome wapens

Landen zijn beginnen te overleggen hoe zij nieuwe en opkomende technologieën kunnen reglementeren, om zo te zorgen dat zij geen onaanvaardbaar risico worden voor de beginselen van het humanitaire recht of van de mensenrechten.

Of we volledig autonome wapens nu al of niet moesten reglementeren en hoe, is be-

sproken in het kader van het Verdrag inzake bepaalde conventionele wapens (CCW-Verdrag) van 1981 en binnen de Raad voor Mensenrechten van de Algemene Vergadering van de VN. Eind 2013 spraken de aan het CCW-Verdrag deelnemende staten af dat hun werkprogramma vanaf 2014 formeel zou voorzien in een meer gericht overleg over de kwesties die verband houden met volledig autonome wapens.

Vertrouwenwekkende maatregelen voor informatie- en communicatie-technologieën

In december 2013 kwamen de deelnemende landen van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) overeen om een pakket vertrouwenwekkende maatregelen te ontwikkelen om het gevaar te beperken dat een verdachte activiteit in de cyberspace verkeerd als een daad van vijandigheid zou worden geïnterpreteerd. De OVSE-overeenkomst om CBM's toe te passen op informatie- en communicatie-technologieën is de allereerste in haar soort. De lidstaten van de OVSE willen er uiteindelijk vooral toe bijdragen dat er internationaal eensgezindheid ontstaat over de principes waarmee landen in de cyberspace verantwoord kunnen optreden, en dat het internationale rechtstelsel steviger onderbouwd wordt. Tegelijk en parallel hieraan blijven veel OVSE-lidstaten hun nationale capaciteit uitbouwen om operaties in cyberspace uit te voeren.

Europees debat en overleg over de beheersing van conventionele wapens

Europa toonde zich bezorgd over het feit of de in de jaren '90 bereikte akkoorden over de beheersing van conventionele wapens, net als de politiek bindende vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen zich konden blijven opwerpen

als instrumenten om de voorspelbaarheid in militaire gedragingen te garanderen en het vertrouwen te scheppen dat strijdmachten enkel omwille van legitieme verdedigingsdoeleinden bestaan.

Leden van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) maar ook Rusland en andere Europese staten achtten het gevaarlijk dat militaire oefeningen die plaatsvonden vlakbij gemeenschappelijke grenzen tussen NAVO-bondgenoten, Rusland en Wit-Rusland bijkomende vragen zouden opwerpen over de gevolgen van bestaande tendensen in militaire planning. Het patroon van militaire oefeningen zoals dit nu ontstaat, is mogelijk niet meer te vereenzelvigen met de gedeelde doelstelling om in Europa meer veiligheid en vrede te scheppen. ●

10. CONTROLE OP HANDEL IN WAPENS EN DUAL-USE PRODUCTEN

In 2013 leidden inspanningen overal ter wereld tot aanzienlijk strengere controles op de handel in conventionele wapens. Zo kwam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties na zes jaar onderhandelen in april tot overeenstemming over de tekst van het Wapenhandelsverdrag (ATT). Multilaterale inspanningen inzake controle op de handel in dual-use producten konden niet met dergelijke resultaten uitpakken, maar bleven net zoals de voorgaande jaren toch gestaag vooruitgang boeken.

Het Wapenhandelsverdrag

De laatste ATT-conferentie in maart 2013 eindigde ermee dat Iran, Noord-Korea en Syrië een consensus verhinderden. De ontwerp-tekst werd vervolgens in juni 2013 in stemming gebracht voor de Algemene Vergadering van de VN. 155 landen stemden voor, 3 tegen (Iran, Noord-Korea en Syrië). Er waren 22 onthoudingen. De goedkeuring van de verdragstekst kwam er na wereldwijde inspanningen om tot eensgezindheid te komen over een internationaal verdrag om de 'strengst mogelijke internationale normen voor de overdracht van conventionele wapens vast te leggen'. Het ATT treedt in werking zodra 50 landen het hebben geratificeerd. Op 31 december 2013 hadden in totaal 115 landen – daaronder ook de Verenigde Staten – het ondertekend. Negen daarvan hadden het verdrag geratificeerd.

Het ATT is het eerste internationale verdrag dat wordt overeen gekomen over tussenhandel, doorvoer en export van conventionele wapens. Bepaalde delen van het verdrag zijn ook van toepassing op onderdelen, componenten en munitie. Het ATT voorziet in de uitwisseling van informatie over verschillende aspecten van het verdrag.

De precieze omvang daarvan en de mechanismen moeten evenwel nog worden bepaald. Daarnaast legt het verdrag de verplichting op om te rapporteren over nationale implementatiestelsels, alsmede over de handel in de zeven categorieën grote conventionele wapens zoals die in het VN-register van Conventionele Wapens (United Nations Register of Conventional Arms, ofwel UNROCA) zijn vastgelegd, en over de handel in kleine en lichte wapens (SALW). Het verplicht rapporteren van de in- en uitvoer van SALW's is iets waarin het WHV zich onderscheidt van UNROCA. Het ATT is echter minder uitgebreid dan de munitielijst van het Wassenaar Arrangement en omvat geen dual-use producten met conventionele wapentoepassingen.

Pleitbezorgers van een ATT hebben zich willen baseren op principes en normen die al

MULTILATERALE WAPENEMBARGO'S DIE VAN KRACHT WAREN IN 2013

Verenigde Naties (14 embargo's)

- Al-Qaeda en aanverwante personen en groepen • Centraal-Afrikaanse Republiek • Democratische Republiek Congo (NSA) • Ivoorkust • Eritrea • Iran • Irak (NSA) • Noord-Korea • Libanon (NSA) • Liberia (NSA) • Libië (NSA) • Somalië (NSA) • Soedan (Darfoer) • Taliban

Europese Unie (21 embargo's)

Tenuitvoerlegging van VN-embargo's (10):

- Al-Qaeda, de Taliban en aanverwante personen en groepen • Centraal-Afrikaanse Republiek • Democratische Republiek Congo (NSA) • Ivoorkust • Eritrea • Irak (NSA) • Libanon (NSA) • Liberia (NSA) • Libië (NSA) • Somalië (NSA)

Aanpassingen van VN-embargo's (3):

- Iran • Noord-Korea • Soedan

Embargo's zonder VN-tegenhanger (8):

- Wit-Rusland • China • Egypte • Guinee • Myanmar • Zuid-Soedan • Syrië • Zimbabwe

Arabische Liga (1 embargo)

- Syrië

NSA = embargo op niet-staatelijke actoren in deze landen.

bestaan in bepaalde instrumenten die regionale en nationale instanties hanteren om de handel in conventionele wapens te beheersen. De specifieke vermelding van gendergerelateerd geweld als criterium is een stap vooruit in vergelijking met de meeste nationale en regionale overeenkomsten, met inbegrip van het gemeenschappelijk standpunt van de EU over wapenexport dat er wel impliciet naar verwijst. Het compromis over het ATT moest een brug slaan tussen de zeer uiteenlopende houdingen van VN-lidstaten tegenover de relatie tussen de prerogatieven van een land om zijn veiligheid te garanderen en overwegingen omtrent de veiligheid van burgers – met daarbij verplichtingen vanuit het internationaal humanitair recht en de mensenrechten – en tegelijk rekening houden met de belangen van importeurs en exporteurs. De tekst biedt staten die het verdrag omzetten in wetten, maatregelen en praktijken dan ook ruimte voor interpretatie.

Multilaterale wapenembargo's

Omdat de VN vooral door onenigheid tussen de vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad niet tot een akkoord kwam over een wapenembargo tegen Syrië, waren de resultaten op dit vlak niet eenduidig positief.

Het embargo van de Arabische Liga tegen Syrië hield stand. De EU echter liet haar embargo van 2011 in juni 2013 aflopen omdat de lidstaten het niet eens raakten of zij het embargo moesten verlengen dan wel aanpassen, en vooral of wapenleveringen aan de oppositie al dan niet moesten worden toegestaan. In april had de EU de deur geopend voor de levering van niet-dodelijke uitrusting aan Syrische oppositietroepen. Apparatuur en software leveren om communicatie door de Syrische overheid te onderscheppen bleef wel verboden.

De EU-lidstaten schortten in augustus de uitvoer op naar Egypte van alle materiaal

dat kan worden ingezet bij interne repressie, hoewel daarvoor geen wettelijk bindend embargo werd uitgewerkt.

In 2013 legde de VN-Veiligheidsraad één nieuw wapenembargo op, aan de Centraal-Afrikaanse Republiek. Net als in de voorgaande jaren maakten de VN-panels die de naleving van de wapenembargo's moesten verifiëren melding van overtredingen.

Exportcontroleregimes

In de loop van 2013 trachtten vier informele, niet wettelijk bindende exportcontroleregimes – de Australiëgroep, het Missile Technology Control Regime (MTCR), de Nuclear Suppliers Group (NSG) en het Wassenaar Arrangement on Export controls for Conventional arms and Dual-use Goods and Technologies – verder om op grond van consensus handelscontroles te versterken. Deze regimes hebben de lijsten met aan controle onderworpen producten volgens vaste regels bijgewerkt, maar waren het niet eens met nieuwe richtlijnen of principes voor exportgerelateerde activiteiten zoals tussenhandel, doorvoer en doorvoer met overlading.

Mexico is in 2013 toegetreden tot de Australiëgroep. Het land was in 2012 al toegelaten tot de NSG en het Wassenaar Arrangement. Nog andere landen hebben het lidmaatschap aangevraagd. Dat India zich bij de regimes wilde aansluiten, bleef stof tot heel wat discussie geven, evenwel zonder resultaat.

Het gebruik van chemische wapens in Syrië benadrukte de relevantie en het belang van de Australiëgroep, die zich bezighoudt met producten die bruikbaar zijn in biologische en chemische wapens. De aanhoudende leveringen van kernreactoren door Pakistan aan China gaven aanleiding tot controverse in de NSG en daarbuiten.

BIJLAGEN

Geldende verdragen betreffende wapenbeheersing en ontwapening, 1 januari 2014

- 1925 Protocol inzake het verbod om bij oorlogen gebruik te maken van verstikkende, giftige en andere gassen en van bacteriologische oorlogstechnieken (Protocol van Genève 1925)
- 1948 Conventie inzake preventie en bestraffing van de misdaad van genocide (Genocideconventie)
- 1949 Conventie van Genève (IV) met betrekking tot de bescherming van burgers in oorlogstijd; en 1977 Protocol I en II met betrekking tot de bescherming van slachtoffers van internationale en niet-internationale gewapende conflicten
- 1959 Verdrag van Antarctica
- 1963 Verdrag tot verbod van proefnemingen met kernwapens in de dampkring, in de kosmische ruimte en onder water (Gedeeltelijk kernstopverdrag, PTBT)
- 1967 Verdrag inzake de beginselen waaraan de activiteiten van staten zijn onderworpen bij het onderzoek en gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen (Ruimteverdrag)
- 1967 Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika en de Caraïben (Verdrag van Tlatelolco)
- 1968 Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens (Non-Proliferatieverdrag, NPV)
- 1971 Verdrag tot verbod van de plaatsing van kernwapens en andere massavernietigingswapens op of onder de zeebedding en de oceaانبodem (Zeebodemverdrag)
- 1972 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag tot verbod van biologische en Toxische Wapens, BTWC)
- 1974 Verdrag inzake de beperking van ondergrondse kernwapenproeven (Drempelverdrag voor het Verbod op Kernwapenproeven, TTBT)
- 1976 Verdrag inzake ondergrondse kernexplosies met een vredelievend doel (Verdrag inzake Vredelievende Kernexplosies, PNET)
- 1977 Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderingstechnieken (Verdrag tot verbod van geofysische oorlogvoering)
- 1980 Conventie inzake de fysieke bescherming van kernmaterialen en kerninstallaties
- 1981 Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet onderscheidende werking te hebben (CCW-Verdrag of Verdrag betreffende de onmenselijke wapens)
- 1985 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in de Stille Zuidzee (Verdrag van Rarotonga)
- 1987 Verdrag over de vernietiging van middellange- en korteafstandsrametten (INF-Verdrag)
- 1990 Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CSE-Verdrag)
- 1992 Verdrag inzake het open luchtruim
- 1993 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag inzake chemische wapens, CWC)
- 1995 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Zuidoost-Azië (Verdrag van Bangkok)

CHRONOLOGIE 2013, TIJDLIJN

- 11 jan. Frankrijk begint met Operatie Serval om het Malinese leger te steunen
- 12 feb. Noord-Korea voert een ondergrondse kernwapenproef uit
- 24 mar. Séléka-rebellen grijpen de macht in de Centraal-Afrikaanse Republiek
- 2 april De Algemene Vergadering van de VN keurt het Wapenhandelsverdrag goed
- 2 mei De VN-Veiligheidsraad richt de VN-bijstandsmissie in Somalië op
- 6 juni Het bestaan van Prism, een geheim Amerikaans spionageprogramma, wordt onthuld door Edward Snowden
- 18 juni Afghaanse regeringstroepen nemen de volledige verantwoordelijkheid voor de nationale veiligheid op zich
- 3 juli Het Egyptische leger zet president Mohamed Mursi af
- 21 aug. Getuigenissen van een aanval met chemische wapens in het Syrische Ghouta
- 12 sep. Syrië is bereid zich aan te sluiten bij het Verdrag inzake chemische wapens (CWC) van 1993
- 31 okt. Een regeringsvoorstel tot amnestiewet doet grootschalige demonstraties losbarsten tegen de Thaise regering
- 24 nov. Iran is bereid om zijn nucleaire activiteiten gedurende zes maanden in te perken
- 17 dec. Japan kondigt plannen aan om zijn budget voor militaire uitgaven te verhogen

- 1996 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Afrika (Verdrag van Pelindaba)
- 1996 Overeenkomst over de subregionale wapenbeheersing (Overeenkomst van Firenze)
- 1997 Inter-Amerikaanse conventie tegen het illegaal vervaardigen en verhandelen van vuurwapens, munitie, explosieven en ander daarmee verband houdend materiaal (CIFTA)

- 1997 Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en overdracht van antipersoonsmijnen en de vernietiging ervan (APM-Conventie)
- 1999 Inter-Amerikaanse conventie inzake de transparantie van aankopen van conventionele wapens
- 2006 ECOWAS-conventie over handvuurwapens, lichte wapens, hun munitie en ander daarmee verband houdend materiaal
- 2006 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Centraal-Azië (Verdrag van Semipalatinsk)
- 2008 Verdrag inzake clustermunities
- 2010 Verdrag inzake verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (nieuw START-verdrag)
- 2011 Document van Wenen 2011 inzake vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen

Nog niet van kracht zijnde verdragen, 1 januari 2014

- 1996 Verdrag voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBT)
- 1999 Overeenkomst over de aanpassing van het verdrag van 1990 inzake conventionele strijdkrachten in Europa
- 2010 Centraal-Afrikaans Verdrag voor de controle op kleine en lichte wapens, hun munitie en alle onderdelen en componenten die kunnen worden gebruikt voor hun fabricage, herstelling en assemblage (Verdrag van Kinshasa)
- 2013 Wapenhandelsverdrag (ATT)

Samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid

Opmerkelijke gebeurtenissen in 2013 waren onder meer de toetreding van Mexico tot de Australiëgroep, Kroatië dat een lidstaat werd van de Europese Unie en Servië een lid van de Nuclear Suppliers Group. ●

SIPRI-DATABANKEN

SIPRI Military Expenditure Database

Geeft een overzichtelijk tijdspad van de militaire uitgaven van 172 landen sinds 1988, dat toelaat de bedragen tussen landen te vergelijken: in lokale munteenheid, aan de huidige prijzen; in Amerikaanse dollar, aan constante prijzen en wisselkoersen; en als aandeel van het bbp.

SIPRI Arms Transfers Database

Geeft een overzicht van alle internationale leveringen, verdeeld over zeven categorieën van grote conventionele wapens sinds 1950 en is daarmee de meest omvattende, openbaar beschikbare informatiebron over internationale wapenleveringen.

SIPRI Arms Embargoes Database

Geeft informatie over alle wapenembargo's die zijn opgelegd door internationale organisaties zoals de EU of de VN, of door een groep landen. Alle embargo's die van kracht zijn of sinds 1998 van kracht waren, worden vermeld.

SIPRI Multilateral Peace Operations Database

Geeft informatie over alle VN- en niet-VN-vredesoperaties sinds 2000, met inbegrip van locatie, actieperiode, mandaat, deelnemende landen, aantal personeelsleden, kosten en dodelijke slachtoffers.

Raadpleeg de SIPRI-databanken: www.sipri.org/databases

HET SIPRI YEARBOOK 2014 BESTELLEN?

SIPRI Yearbook 2014: Armaments, Disarmament and International Security

Gedrukte en onlineversie uitgegeven door Oxford University Press

ISBN 978-0-19-871259-6, hardback

ISBN 978-0-19-178432-3, online

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

Voor meer informatie, zie www.sipriyearbook.org

VERTALINGEN

Het *SIPRI Yearbook 2014* zal worden vertaald in

- het Arabisch, door het centrum voor Arabische eenheidsstudies (CAUS), Beiroet, www.caus.org.lb
- het Chinees, door de Chinese vereniging voor wapenbeheersing en ontwapening (CACDA), Peking, www.cacda.org.cn
- het Russisch, door het instituut voor wereldeconomie en internationale betrekkingen (IMEMO), Moskou, www.imemo.ru
- het Oekraïens, door het Razumkov-centrum (het Oekraïense centrum voor economische en politieke studies, UCEPS), Kiev, www.razumkov.org.ua

Deze vertalingen worden gefinancierd door het Zwitserse federale ministerie van Defensie, Civiele Bescherming en Sport. Voor meer informatie kunt u met deze organisaties contact opnemen.

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

Signalistgatan 9
SE-169 70 Solna, Sweden
Telephone: +46 8 655 97 00
Fax: +46 8 655 97 33
Email: sipri@sipri.org
Internet: www.sipri.org

vlaams vredesinstituut

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
Tel. 02/552 4591
vredesinstituut@vlaamsparlement.be
[www.twitter.com/Vredesinstituut](https://twitter.com/Vredesinstituut)
www.facebook.com/vlaamsvredesinstituut
www.vlaamsvredesinstituut.eu

STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI YEARBOOK 2014

Armaments, Disarmament and International Security

Het SIPRI Yearbook is een compendium van gegevens en analyses in de volgende domeinen:

- veiligheid en conflicten
- militaire uitgaven en bewapening
- non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening

Dit boekje bevat een samenvatting van de 45e uitgave van het SIPRI Yearbook, met uitleg over ontwikkelingen tijdens 2013 op het vlak van

- *Gewapende conflicten*, met studies over bemiddeling en vredesakkoorden en over de rol van de VN-Veiligheidsraad in inter- of intrastatelijke gewapende conflicten
- *Vredesoperaties en conflictbeheersing*, met een analyse van vredesoperaties in Afrika
- *Militaire uitgaven en wapenproductie*, met een uiteenzetting over het begrotingsdebat in de VS en een bijdrage over militaire uitgaven en regionale veiligheid in Azië en het Stille-Zuidzeegebied
- *Internationale wapenhandel*, met een studie over de handel in geleide langeafstandsraketten en een doorlichting van de inspanningen met het oog op transparantie
- *Wereldkernmachten*, met een beschrijving van de kernexplosie in Noord-Korea
- *Beheersing van kernwapens en non-proliferatie*, met aandacht voor de ontwikkelingen rond Iran en Noord-Korea en het Russisch-Amerikaanse CTR-programma (Cooperative Threat Reduction)
- *Vermindering van de veiligheidsdreiging van chemische en biologische materialen*, met een beschrijving van het internationale antwoord op het gebruik van chemische wapens in Syrië en ontwikkelingen in het biowetenschappelijk onderzoek voor tweërlei gebruik
- *Beheersing van conventionele wapens en opbouw van militair vertrouwen*, met studies naar het beheer van autonome wapens, cyberbeveiliging en Europese debatten over de beheersing van conventionele wapens
- *Controle op handel in wapens en dual-use producten*, met een toelichting bij de goedkeuring van het Wapenhandelsverdrag en veranderingen in multilaterale wapenembargo's en exportcontroleregimes

met als extra een aantal uiteenzettingen over aspecten van het conflict in Syrië, plus bijlagen met verwijzingen naar wapenbeheersings- en ontwapeningsovereenkomsten, internationale samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid en belangrijke gebeurtenissen in 2013.

Deze samenvatting van het SIPRI Yearbook werd in het Nederlands vertaald in samenwerking met het Vlaams Vredesinstituut, een onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement.